

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д.с.н. Пепка Бояджиева,
Институт за изследване на обществата и знанието, БАН

относно трудовете на **доц. д.с.н. Румяна Стоилова**, участник в конкурс за академичната длъжност „професор”, обявен от Института за изследване на населението и човека при БАН, Шифър 05.11.01, Социология, професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата, ДВ бр. 53/18.06.2013 г.

1. Обща характеристика на научната, научноприложната и педагогическа дейности на кандидата

Доц. д.с.н. Румяна Стоилова е единствен кандидат в обявения конкурс за академичната длъжност “професор” за нуждите на Института за изследване на населението и човека при БАН с шифър 05.11.01 – Социология. Конкурсът изцяло съответства на образователния и научен профил на кандидата, на нейните научни постижения, експертна и преподавателска дейности.

Материалите за участие в конкурса са представени законосъобразно, коректно и прецизно. Доц. Стоилова прилага два списъка на публикации, в които ясно са разграничени публикациите след заемането на академичната длъжност „доцент” и тези след придобиването на научната степен „доктор на социологическите науки”. Участието на доц. Стоилова във всяка от публикациите с повече автори също е коректно обозначено.

Професионалният профил и академичните и обществени изяви на доц. Стоилова впечатляват със своята многостранност и постигната висока компетентност. Активността ѝ се основава на разумен баланс между научна, научноприложна, експертна, организационна и педагогическа дейности, при който ангажирането с дадена дейност се съчетава със съхранено внимание към останалите и отстояване на най-високи професионални критерии.

2. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата

В процеса на професионалното си развитие доц. Стоилова е успяла да изгради и утвърди своя изследователски подход, който, според мен, има няколко основни характеристики. Първо, стремеж за постигане на единство между теоретични анализи и емпирична обосновааност, второ – разкриване на евристичния потенциал на сравнителната перспектива и утвърждаването ѝ като много важен елемент на изследователския метод, трето – постоянстващ интерес към динамиката на изследваните социални феномени, четвърто – последователни усилия за „превод” на основните изследователски изводи на езика на

конкретните политики и предложения за усъвършенстване на обществените практики. Подобен научен стил е несъмнен белег за професионализъм, защото той позволява анализирания процес и явления да се осмислят многостранно и в дълбочина, като се очертае не само тяхната настояща картина, а се разкрият тенденции в тяхното развитие и се предложат обяснения за спецификата им.

Аз оценявам като знак за постигнат професионализъм и демонстрираната от доц. Стоилова готовност да поема изследователски рискове, като се насочва към непопулярни или предизвикателни за научната общност проблеми и подходи. Пример в това отношение е нейната амбиция да обогати социологическия подход чрез съвместяване на две твърде различни изследователски традиции – на стратификацията и на феминизма, както и прилагането на методологическия индивидуализъм с цел да се открият неравенства между половете, които придържането към класовата перспектива остава невидими.

Основните проблемни полета, в които са съсредоточени изследователските търсения и научните приноси на доц. Стоилова, са изследвания в областта на социология на пола, социология на стратификацията и социология на екологията.

Сред публикациите на доц. Стоилова, представени за участие в настоящия конкурс, ще отлича две: Съставителството и участието като самостоятелен автор и съ-автор в статии в *International Journal of Sociology*, vol. 42, no. 3, Fall 2012, както и монографията „Пол и стратификация”, София, 2012 г.

Смятам, че основният принос на доц. Стоилова, реализиран преди всичко в монографията „Пол и стратификация”, е обосноваването и очертаването на измеренията на конкретно, ново за българската социология и недостатъчно разработено в международната социология, изследователско проблемно поле, обозначено като „пол и стратификация”. От тази гледна точка анализите на доц. Стоилова обогатяват хоризонта на социологическите изследвания, както и на образованието и професионалната социализация в областта на социологията.

Като важен принос оценявам обосноваването и реализиран изследователски подход при анализа на стратификацията в съвременните общества, основаващ се върху разбирането за нейния многомерния характер. Доц. Стоилова аргументира необходимостта от комплексност на стратификационния анализ. Тази комплексност се разгръща в две измерения – от една страна се проследява взаимовръзката между семейството, културата, пазара на труда и институционалните политики, а от друга – анализите се осъществяват както на макро-, така и на мезо- и микрониво.

За първи път в нашата литература Стоилова разработва относително цялостна теоретична рамка за изследване на взаимовръзката „социален пол – стратификация”, центрирана около подхода на рационалното действие, интегрираща идеи от феминистки теории и теории за стратификацията и разгръщаща се на различни социални равнища. Евристично значение за бъдещи изследвания има обосноваването на спецификата на социологическия подход към пола като изхождащ от феминистката теза за социално-конструиран характер на пола и инкорпориращ в себе си социално-структурния анализ, и като концентриращ вниманието върху това, доколко социалният статус на

индивидите детерминира шансовете им да избират между универсални и полово присъщи действия.

Смятам за важно постижение обстойното анализиране на влиянието на социалния произход върху образованието през теорията на Раймон Будон за първичните и вторичните ефекти от семейния произход върху образователните шансове на децата. Взаимовръзката между социалния произход и образователните постижения е ключова тема за социология на образованието и за политиките в тази сфера. През последното десетилетие в международната академична общност се води сериозен дебат за това, дали процесите на масовизация на висшето образование са равнозначни на неговата демократизация. Доц. Стоилова се включва „със свой глас” в този дебат, представяйки емпирично обосновани анализи за каналите на влияние на социалния произход върху образователните траектории и отстоявайки задължителното присъствие в тях на джендър перспективата.

Приносен характер има разкриването на измеренията на неравенствата в заетостта, които оказват значимо влияние върху социопрофесионалния статус на жените, както и на механизмите, чрез които полът влияе и ограничава професионалното израстване на жените (като например невъзможността за стратегии за съчетаване на платен и неплатен труд). В тази връзка смятам за важно постижение обвързването на анализа на микро- и макро-равнище, по-конкретно – показването как решенията, които жените вземат на микроравнище (свързани с раждането и отглеждането на деца) намират отражение в структурата на заетостта на макроравнище.

Изследванията на доц. Стоилова имат принос и към доразработването и обогатяването на конкретни социологически понятия. Така например анализите на доц. Стоилова демонстрират как понятието „множествена изключеност” може да се разглежда както през факторите „пол и етнос”, така и във взаимовръзката на „пол и възраст”. Смятам за евристично и развитието на понятието „самоизключване”. В рамките на тезата, че полът определя жизнените шансове и социалните позиции, заемани от жените в разделението на труда, доц. Стоилова разкрива как индивидуалните избори на жените също допринасят за по-ниската възвращаемост при тях в случаи, когато имат равно образование с мъжете, т.е. как се отключва механизмът на самоизключването.

3. Бележки и въпроси на рецензента по представените трудове на кандидата

За мен дискутирането на научни проблеми с доц. Стоилова винаги е било много стимулиращо интелектуално удоволствие. Вярвам, че тя ще съхрани своята конструктивна критична нагласа и в бъдеще. Струва ми се, че подходът, който доц. Стоилова демонстрира в своите публикации, а именно - да поставя своите изследователските изводи в по-широк контекст и да ги съотнася с резултатите от други изследвания у нас и в чужбина, следва да бъде задълбочен. В тази връзка например си заслужава по-обстойно да се покаже как нейните изследвания за влиянието на образователния статус на родителите върху образователния и професионален път на децата, от гледна точка и на теоретичната им постановка, и на получените резултати, се позиционират сред огромната литература,

посветена на изследванията на образователните неравенства.

Аз оценявам изключително високо както факта, че доц. Стоилова утвърди значимостта на джендър проблематиката в нашата социологическа общност, така и изследователските ѝ постижения в тази проблемна област. Затова ще формулирам един въпрос, свързан с неравенствата по пол на пазара на труда. Вижда ли тя някаква граница в търсенето на равенство между половете? С други думи, желано ли е равенство между половете във всички професии?

Смятам, че справката за приносите би могла да бъде по-добре структурирана, като се избегнат някои повторения и прецизират отделни постановки.

4. Лични впечатления на рецензента от кандидата

На основата на личните си впечатления от работата и публичните изяви на доц. д.с.н. Румяна Стоилова мога с убеденост да кажа, че тя се утвърди като един от най-изявените български социолози и социални учени. Нейната творческа продуктивност, организационна инициативност, конструктивна нагласа и колегиалност и международен авторитет са много полезни за развитието както на социологическата ни общност, така и на Института за изследване на обществата и знанието при БАН.

5. Мотивирано и ясно формулирано заключение

Върху основата на всичко казано по-горе за високите научни постижения, богатия изследователски и организационен опит и активна експертна дейност на доц. д.с.н. Румяна Стоилова категорично препоръчвам на членовете на уважаемото жури и на Научния съвет на Института за изследване на обществата и знанието при БАН да гласуват единодушно в подкрепа на избирането на д.с.н. Румяна Стоилова на академичната длъжност “професор” (шифър 05.11.01 – Социология, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата). Избирането на доц. Стоилова на академичната длъжност „професор” ще бъде не само заслужено признание за нейните научни постижения, но и от съществено значение за бъдещето развитие на Института за изследване на обществата и знанието като водещ национален институт в областта на социалните науки и уважаван и търсен партньор на утвърдени европейски изследователски центрове.

Проф. Пепка Бояджиева

14.10.2013 г.

София